

Szakmai beszámoló

Pályázati azonosítószám: 204111/04311.

Sárospataki Református Kollégium Múzeumának kiállítására kerülő középkori kandi szekrény (guckkasten) képeinek restaurálása

Sárospataki Református Kollégium Múzeumában található guckkasten magyarul kukucskáló doboz, avagy kandi szekrény. Ez a gyűjtemény 12 sorozatot tartalmaz, sajnos nagy része nem teljes. Minden sorozat eredetileg 6 - 8 színezett rézmetszetet tartalmazott, mérete: 34 x 22 cm. Valószínűleg 1760 után került az iskola birtokába. Ebből a sorozatból 6 sorozat került jelen pályázat keretében restaurálásra. Ez összesen: ... rézmetszetet tartalmaz.

Ez az eszköz, valamint a Laterna magica, amely szintén a múzeumi kiállításban található, a film és fotótechnika őskorából való szerkezetek. A maga idejében egész Európában elterjedt látványosság volt. Magyarországon ez az egyetlen olyan kukucskáló doboz, melynek a szekrénye, valamint a hozzá tartozó 12 féle képsorozata (részben hiányosan) is megvan.

A 68 kézzel színezett rézmetszet a műfaj legjelentősebb mesterének, Martin Engelbrechtnek (1684–1756) augsburgi műhelyéből kerültek ki. Engelbrecht a guckkasten speciális válfaját honosította meg, voltaképp papírszínház-sorozatokot készített mozdulatlan figurákkal. Hat-hét cserélhető rézmetszet volt egymás mögött. A sárospataki dobozban egymás alá tehetők a képek, amelyeket a 45 fokban felállított tükör vetít a betekintő nyílásban elhelyezett lencséhez. A magas, szekrényszerű alkalmatosságba pillantva, a középső részükön kivágott metszetek erős térbeli hatást keltenek. Engelbrecht sorozatainak első képe mindig színpadnyílást ábrázol, utána több kulisszaábrázolás következik, majd azok, amik különböző jelenetek összeállítását teszik lehetővé. Engelbrechtnek majdnem háromszáz sorozata maradt fenn, a Sárospatakon őrzött eredetileg 72 kép, 12 sorozat a hozzá tartozó dobozzal együtt különlegesen fontos emléke e műfajnak.

Irodalom: http://fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200312/a_kepnezes_maganyos_orome

Állapotleírás

A vékony fakeretre ragasztott képek a papír zsugorodása miatt deformálttá váltak. Képek felületét pókpiszok, és bizonytalan eredetű barna foltok, elszíneződések tarkítják. Valamikor tisztítás céljából valószínűleg nedves ronggyal törölgették meg a felületét, ezzel szürke, zavaró elszíneződés képződött rajtuk. Sok helyen apróbb, nagyobb szakadások, hiányok figyelhetők meg. Szinte minden kép egérrágástól károsodott, több kép közepe így megsemmisült.

Restaurálás menete

- ❖ Színezett rézmetszett képek restaurálása, portalanítással kezdődött. Radírszivaccsal, (Clean Master) és ahol szükséges volt ott helyileg radirozással (Steadler rasoplast, Milan 4045) távolítottam el a papírról a rátapadt por, maszatot.
- ❖ Szárzatisztítás után került sor a fakeretek lebontására. Enyv fellazítására, Tilóz 300-as átkenést és dunsztolást alkalmazva.
- ❖ Színezékeket megvizsgálva, mind a piros, a kármin, és a zöld szín is engedett.
- ❖ Próbaképp egy képet levédtem Regnal S1 (polivinil-butiral) híg alkoholos oldatával, majd elszívó asztalon ion cserélt kézmeleg vízzel tisztítottam enyhe ecseteléssel.

Reményeim szerint ez a kezelés halványította volna a papír barnaságát, és tisztultak volna a felületi foltok is.

Kontrol képen egy másik képet „csak” szívópapírra helyeztem, levédés nélkül ion cserélt víz és Tilóz átkenés, ecsetelés, szárazra törleléses tisztítást végeztem. Ezt a nedves kezelést csak apró lépésként haladva, főleg a nem festett részeken alkalmazva, ahol nagymértékű szürke elszíneződés volt.

Eredmény:

Egyik esetben sem sikerült a nagy barna foltokat jelentősen halványítani. A szívóasztalon való kezelés után pedig mintha a nyomdafesték is halványodott, kopott volna. Így ezt a kezelést a továbbiakban nem alkalmaztam.

Jobb eredménnyel járt azonban a tilózos – vizes ecsetelés majd visszatörleléses technika. A szürke elmosódott maszatok szépen tisztultak. A foltok, jelentősen halványultak, kevésbé zavarókká lehetett szelídíteni azokat.

- ❖ A többi rézkarc tisztítása már ezzel az eljárással folytatódott.
- ❖ Képek fakeretei is vastagon koszosak, enyvesek voltak. Óvatos csiszolással távolítottam el ezeket a szennyeződések, majd lenolajjal átkentem.
- ❖ Szakadásokat hátoldalról japán papírral javítottam.
- ❖ Ahol tudtam a hiányokat merített papírral pótoltam. Sajnos meglévő alternatívák hiányában a többséget jelentő nagy hiányok pótlását elvégezni nem tudtam. Ahol lehetett és szükség volt rá az esztétikailag jobb megjelenésért finom retusálást is végeztem. (Akvarell ceruza)
- ❖ Képeket tisztításuk után enyhe nedvesítés után óvatos nehezítéssel simítottam.
- ❖ Mivel a képek mérete az idők során megváltozott, a vékony fakereteket - bár nagyon jó állapotban voltak- szét kellett bontani, és 45 szögben új metszéseket vágni, hogy a deformálódások megszűnjenek.
- ❖ Keretek visszarakását Tilóz 300 ragasztóval végeztem.
- ❖ A 6 sorozatot külön savmentes papírba és tokba helyezve adtam át őrzőjének, a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Múzeumának.
- ❖ Kiállításra már az eredeti metszetekről fotótechnikával készült másolatok kerülnek majd.

Fotódokumentáció

Fotók nagy mennyisége miatt, csak a legjellemzőbb fényképeket válogattam ki.

A 6 sorozat számai: 27. – 36. – 42. – 47. – 51. – 61.

27. Sorozat – Eredeti állapota

27. Sorozat – kiegészítés

27. Sorozat. Kész tábla

27. Sorozat. Restaurálás előtt.

27. Sorozat. Tisztítva, javítva, retusálva

27. Sorozat. Kész tábla

36. Sorozat – Eredeti állapota

36. Sorozat. Szürke elszíneződés tisztítása.

42. Sorozat. Eredeti állapot.

42. Sorozatból, eredeti állapot.

42. Sorozat. Kész tábla

47. Sorozat. Fa keret leválasztása.

47. Sorozat. Keretek tisztítása.

47. Sorozat. Keret visszarakasztása.

47. Sorozat. Védő dobozba helyezve.

61. Sorozatból, deformált keretek.

A hat sorozat védődobozba helyezve.

Wallinger Mónika

Wallinger Mónika

Könyv- és papírrestaurátor

Sárospatak, 2021. július 25.

Mivel a kandi szekrényben egyszerre csak 6 és 8 közötti kép helyezhető el, a többi restaurált képet a Kollégium múzeumának a raktárában helyeztük el. A képeket időközönként cseréljük a kandi szekrényben, mely a múzeumunk iskolatörténeti állandó kiállításán tekinthető meg.

